

مدخلی بر طراحی سیاست‌های کارآ برای گسترش نقش تشکل‌های کشاورزی در فعالیت‌های مدیریت و بهره‌برداری از منابع آب (نشست هم‌اندیشی دوم بهمن ماه ۱۳۸۷، کرج)

نگارش: حمیدرضا زرنگار

مقدمه

در روزهای اول و دوم بهمن ماه ۱۳۸۷ با مشارکت کارشناسان و مدیران استانی و ستادی معاونت آب و خاک و صنایع وزارت جهاد کشاورزی نشست‌هایی آموزشی – کارگاهی با عنوان مدیریت بهره‌برداری و نگهداری از سازه‌های آب و آبیاری در ستاد معاونت مزبور در مجموعه آب و خاک و صنایع محمد شهر در استان البرز برگزار شد. کارگاه موسوم به طراحی سیاست‌های کارآ برای گسترش نقش تشکل‌های کشاورزی در فعالیت‌های مدیریت و بهره‌برداری از منابع آب یکی از جمله نشست‌های برگزار شده در دوره بود که با رویکرد هم‌اندیشی و تکیه بر روش‌های مباحثه متمرکز گروهی و تسهیل‌گری کارگاهی اجرا گردید. در گزارش پیش روی رئوس مباحث و نتیجه گفتگوها آمده است.

اهداف و روش شناسی کارگاه

- ۱) طرح اهداف به کارگیری تشکل‌های بخش کشاورزی در مدیریت آب
- ۲) بحث از راهبردهای مطلوب برای نیل به اهداف به کارگیری تشکل‌های کشاورزی در مدیریت آب
- ۳) بحث در باب سیاست‌های اجرایی تحقق مدیریت آب در تشکل‌های کشاورزی
روش کار مباحثه گروهی استفاده از کارت به منظور ثبت نظرات و جمع‌بندی آن‌ها بود.

فرآیند اجرای کارگاه

بر مبنای اهداف ترسیم شده برای گردهمایی ملی حاضر؛ اهداف کارگاه و مباحث آن طراحی گردید. به این ترتیب در جهت تسهیل در بحث، تجزیه و تحلیل و دست‌آخر طراحی اهداف، راهبردها و سیاست‌های ورود تشکل‌های بخش به عرصه فعالیت‌های مدیریت آب ابتدا الگویی کلی از اجزای برنامه ریزی اجرایی طرح گردید. این الگو متضمن عناصر و مفاهیم سازنده یک برنامه اجرایی بر اساس استانداردهای نظام برنامه‌ریزی توسعه (برنامه‌های پنج‌ساله) کشور است.

در این بخش از کارگاه ابتدا تعاریف عملی عناصر اصلی برنامه‌ریزی اجرایی به روش ساده توسط تسهیل‌گر و اداره‌کننده کارگاه (آقای زرنگار) تشریح شد. این عناصر شامل موارد زیر می‌باشند.

الف: انواع اهداف

۱) هدف کلی: در چارچوب هدف آرمانی تهیه می‌شود و ناظر به دوره زمانی برنامه است و باید طی برنامه محقق شود.

مثال: نیل به خودکفایی گندم، ریشه‌کنی اعتیاد و

۲) هدف کیفی: تابع هدف کلی است و با اصطلاحات و واژگانی که بهبود و پیشرفت کیفی را دنبال می‌کنند مشخص می‌گردد.

۳) هدف کمی: بر اساس شاخص‌های کمی طراحی می‌گردد و نشان‌دهنده ارتقای کیفیت است.

اصطلاحاتی مثل درصد، نرخ و غیره برای اهداف کمی به کار می‌روند.

ب: استراتژی (راهبرد)

مجموعه حرکات و اقدامات اصلی را برای دستیابی به اهداف ترسیم می‌کند و چگونگی تخصیص کلی منابع را برای به دست آوردن موقعیت‌های مطلوب و خنثی کردن تهدیدها در حال و آینده بیان می‌دارد.

به عبارت دیگر استراتژی چگونگی رسیدن به هدف را در یک شعاع کلی بیان می‌دارد.

ج: سیاست‌های اجرایی

سیاست‌های اجرایی را این‌گونه می‌توان تعریف کرد.

"مجموعه معیارها و تدابیر قانونی که اتخاذ آن‌ها موجبات و تسهیلات لازم را برای تحقق هدف‌های برنامه تعقیب می‌کند" سیاست جزئی‌تر از راهبرد است.

سیاست‌های اجرایی شامل انواع زیر است:

۱- **سیاست‌های قانونی:** اصول و مبانی قانونی و حقوقی راهنما و تعیین‌کننده برنامه که از مقررات و مصوبات نظام قانونگذاری حاصل می‌گردد.

۲- **سیاست‌های مالی و پولی:** سیاست‌های مالی در برگیرنده اصول و ضوابط تصمیم‌گیری دولت در زمینه مالیات‌ها، هزینه‌ها و روش‌های تامین مخارج و سیاست پولی بیان اصول موضع‌گیری مقامات در نحوه کنترل متغیرهای پولی برای تحقق اهداف اقتصادی نظیر تورم است.

۳- **سیاست‌های فنی:** ضوابط و معیارهای فنی و تکنیکی است که برای انجام فعالیت‌های اجرایی و پروژه‌ها و طرح‌ها مورد عمل قرار می‌گیرند و در نتیجه مطالعات و پژوهش‌ها حاصل شده‌اند.

۴- **سیاست‌های اقتصادی - اجتماعی:** این گروه از ضوابط و معیارها در نتیجه ترکیب اهداف کلان اقتصادی با ملاحظات اجتماعی ایجاد می‌گردد:

در نهایت می‌توان فرآیند برنامه‌ریزی اجرایی و اجزای سازنده آن را در نمودار زیر ترسیم نمود. در این نمودار استراتژی (راهبرد) همچون یک شاهراه کلی برای رسیدن به اهداف کمی و کیفی و هدف کلی و سیاست‌های چهارگانه به منزله راه‌های فرعی منتهی به شاهراه اصلی انگاشته شده است.

در مرحله بعد بر پایه تعاریف مطرح شده، پرسش‌های اصلی کارگاه مطرح شد و از حاضران خواسته شد که متناسب با اهداف کارگاه به آن‌ها پاسخ گویند:

۱- هدف کلی و اهداف کمی و کیفی فعالیت تشکل‌های بخش در مدیریت آب کشاورزی چه می‌تواند باشد؟

۲- راهبرد یا راهبردهای نایل شدن به اهداف فعالیت تشکل‌های بخش در مدیریت آب چیست؟

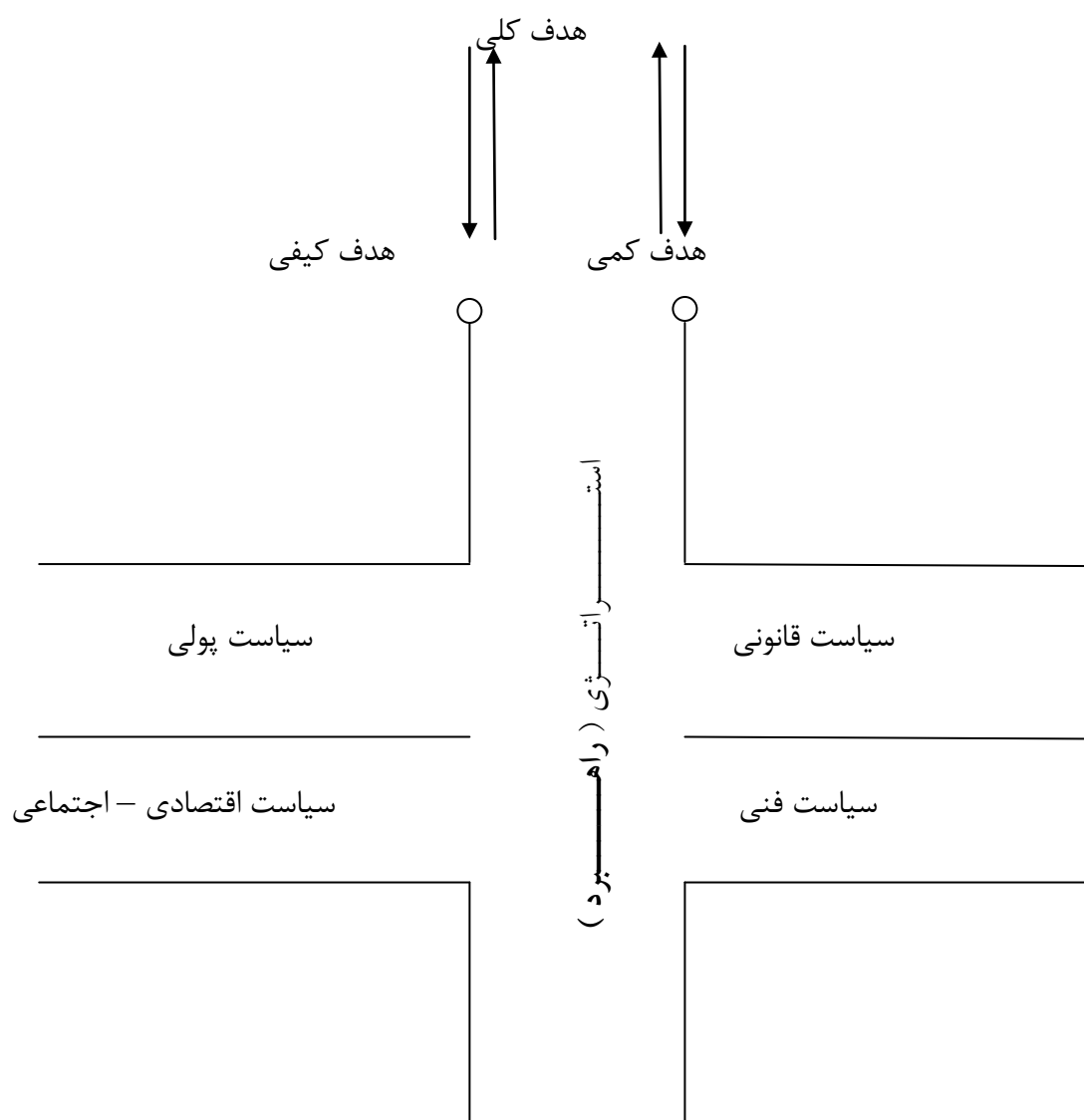
۳- سیاست‌های قانونی، مالی و پولی، فنی و اجتماعی، اقتصادی برای فعال کردن تشکل‌های کشاورزی در مدیریت آب چه می‌تواند باشد.

پس از طرح سوالات بالا، حاضران به ارائه نظرات شفاهی خود مبادرت نمودند: روش بحث به گونه‌ای بود که هر یک از حاضران بر اساس معیارهای تعریف اجزای برنامه، گزینه‌های پیشنهادی خود را مطرح می‌ساخت؛ سپس با کمک تسهیل‌گر نظر اجمالی و مورد توافق مابقی افراد پرسیده و در نهایت توافق کلی حاصل می‌شد.

لازم به ذکر است که در فرآیند طرح و تصویب گزینه‌های پیشنهادی، موارد متعددی از سوی مشارکت‌کنندگان ارائه و در صورت رسیدن به نقاط مشترک شماری معدود از این گزینه‌ها مورد اجماع قرار گرفت.

به عنوان نمونه در مبحث سیاست‌ها تصمیم گرفته شد تا از میان ۱۳۷ جمله مکتوب که در کارت‌های متعدد توسط مشارکت‌کنندگان ثبت شد پس از حذف موارد مشابه و تکراری تعدادی معدود انتخاب و گزینش گردد. مباحث مطروحه به طور کلی با مشارکت فعال حاضران دنبال شد.

نمودار ارتباط اجزای برنامه اجرایی

یافته‌های کارگاه

در بخش پایانی گزارش کارگاه نتیجه حاصل از اجماع مشارکت کنندگان درخصوص اجزای برنامه اجرایی فعال کردن تشکل‌های بخش در فعالیت‌های مدیریت آب به ترتیب زیر ارائه می‌گردد:

۱- هدف کلی فعالیت تشکل‌های بخش در مدیریت آب کشاورزی عبارت است از بهبود در بهره‌برداری و راندمان و توسعه پایدار با تاکید بر استفاده بهینه از منابع آب

اهداف کمی :

- ۱- افزایش راندمان آب بر مبنای وضعیت هر منطقه
- ۲- کاهش تلفات آب
- ۳- افزایش درآمد بهره‌برداران
- ۴- افزایش سطح زیر کشت با بهره‌گیری از روش‌های نوین آبیاری

اهداف کیفی :

- ۱- توانمندسازی کشاورزان در انجام فعالیت‌های مدیریت آب
- ۲- بهبود مدیریت بر منابع آب و تاسیسات آبیاری

راهبردها :

راهبردهای ذیل به اهداف فعال سازی تشکل‌ها در مدیریت آب کشاورزی در دو محور خلاصه می‌گردد:

- ۱- بستر سازی قانونی
- ۲- در پیش گرفتن سیاست‌های مالی و حمایتی مناسب

سیاست‌های قانونی

- ۱- تدوین قوانین و دستورالعمل‌های مناسب برای انتقال وظایف مربوط به مدیریت آب به تشکل‌های کشاورزی
- ۲- تقسیم صحیح وظایف بین عوامل دست‌اندرکار و جلوگیری از انجام وظایف موازی
- ۳- تضمین منافع بهره‌برداران و تقویت انگیزه آنان (مقررات تشویقی)

سیاست‌های مالی و پولی

- ۱- برقراری کمک‌های بلاعوض و تقبل هزینه‌های انتقال آب

- ۲- برقراری سیاست‌های حمایتی، بیمه‌ای و تسهیلات و خرید خدمات
- ۳- تدوین و اجرای راه‌کارهای واگذاری تاسیسات توزیع آب به تشکل‌ها

سیاست‌های فنی

- ۱- شناخت زیرساخت‌های فنی موجود در مناطق
- ۲- استفاده از خدمات مهندسی در تشکل‌های مدیریت آب
- ۳- تکیه بر یافته‌های مطالعات جامع فنی آب
- ۴- اجرا و پیگیری کلیه پروژه‌های آب در قالب تشکل‌ها

سیاست‌های اجتماعی - اقتصادی

- ۱- افزایش خدمات آموزشی و ترویجی
- ۲- برقراری مشوق‌های اقتصادی برای ورود تشکل‌ها به فعالیت‌های مدیریت آب
- ۳- جلب مشارکت بهره‌برداران و تعیین نقش آن‌ها در فعالیت‌ها
- ۴- استفاده از رهبران محلی
- ۵- توسعه فرهنگ عمومی مصرف آب
- ۶- توجه به روش‌های سنتی و عرفی مدیریت آب
- ۷- استفاده از تشکل‌های قانونی موجود به عنوان محمل فعالیت‌های انتقال و مدیریت آب کشاورزی